

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' ובל מאמרים

מאצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

גדרה של מצות מילה

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (יב א)

במסכת קדושין (כט א) דרשו חכמים מהכתוב (בראשית כא ד): "וימל אברהם את יצחק בנו כאשר צוה אתו אלקים" כי חייב מילת הבן מוטל על האב ולא על האם.

בתוספות שם (ד"ה אותו) תמהו: מפני מה הצרכו לדרש פסוק שאשה פטורה מלמול את בנה, הלא מילה היא בכלל מצוות עשה שהזמן גרמן שגשים פטורות מהו, מפני שחיובה מתחיל רק מהיום השמיני והלאה, ודוקא ביום ולא בלילה? ובתוספות ר"ד (שם) תרץ: מצות מילה אינה מחייבת את האב למול את בנו בעצמו, אלא רק לטרוח בצרכי מילתו ולדאג שיהיה מהול. כיון שכל אבן היא נחשבת כמצוה התלויה בזמן, שהרי חייב ההתעסקות במילה מתחיל כבר משעת הלידה ואינו מגבל לשעות היום בלבד.

על פי תרוץ זה ישב רבי דב בעריש הפסקה מראשי ישיבת 'אמרי אמת' (בהגותו על התוספות ר"ד שם, הערה 415) את הגאון בפיט "יום לבישה": "ומבטל לשמך המה נמולים", ולקאורה, מהו 'מבטל', הלא חייב המילה מתחיל רק מהיום השמיני? אלא, כיון שעקרה של מצות מילה היא ההתעסקות בצרכי מילת הבן, והתעסקות זו מתחילה כבר מיום לדתו, לפיכך נחשב שכבר "מבטל" לשמך המה נמולים".

יש שהוסיפו ופרשו לפי זה את הגאון בסדר ההגדה של פסח: "שמונה מי יודע... שמונה ימי מילה" - כיון שהתעסקות האב במילת בנו, נעשית לאורך כל שמונת הימים הראשונים ללדתו, לפיכך נכללים כלם בגדר "שמונה ימי מילה" (הגש"פ אמת בחרתנו עמ' תכא).

"כשם שזכנס לברית כן יכנס לתורה"

"ימול בשר ערלתו" (יב ב)

כתב רבנו חיים ויטל: "ימול" - ראשי תבות: "יי משען ומבטח לצדיקים", ללמדך שכל יהודי מהול נקרא צדיק. הוסיף ובאר הגאון רבי יוחנן סג"ל וזאנר שליט"א רב קהלת סקוירא במונטריאול:

רמז זה מלמדנו כי מצות המילה הנח' משען ומבטח המסייעת להגיע למדרגת צדיק, אך אוי לו לאדם שמסתפק בכך... הו על כך אנו מבשרים את הרוך הנמול: "כשם שזכנס לברית כן יכנס לתורה... ולמעשים טובים" - שלא יסתפק בכניסתו לברית, אלא יצאל את המשען שמצוה זו נותנת לו כדי לעלות ולהתעלות בתורה ובמעשים טובים.

פיר עץ חיים שער העמידה כ: חיי הלוי ח"ב סה יד

אמירת פרשת קרבן יולדת

"זאת תורת הילדת לזכר או לזכרה; ואם לא תמצא ידה די שיה..." (יב ז-ח)

תבות "זאת תורת הילדת" נראות כמסכמות את פרשת קרבנות היולדת, ויש להבין מדוע קתבתן התורה לפני הפרשה את דיני יולדת שאין דה משנת?

תרוץ רבי מאיר דן פלוצקי רבה של אוסטרו-מזובייצק: מהפסוק לעיל (י ז-ח): "זאת תורת חטאת" דרשה הגמרא (מנחות ק"א): "כל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת", ולפי זה יש לדרש אף מן הפסוק "זאת תורת הילדת" שהעוסק בפרשת קרבן יולדת כאלו הקריב קרבן יולדת.

מעתה, כפי שבזמן הזה תקנו לומר את פרשיות הקרבנות כדי שאמירתן תחשב כהקדמה, כך ראוי שאף היולדת בזמן הזה תאמר את פרשת קרבן יולדת ביום המ"א ללדת זכר או הפ"א ללדת נקבה תחת חיובה בקרבן יולדת. אלא שבעוד שבזמן המקדש היה הבדל בין קרבן עניה לקרבן עשירה, בזמן הזה אף יולדת עניה תאמר את פרשת קרבן עשירה, שהרי לענו אמירה אף היא נחשבת כמי שידה משנת.

לאור באור זה, בניו מדוע קתבה התורה: "זאת תורת הילדת" לפני הפרשה את קרבן יולדת שאינה משנת: ללמדנו כי בזמן שיוצאים יד חובה רק באמירת תורת היולדת, אין לומר אלא את הפרשה הקודמת - של יולדת שידה משנת.

כלי המדה

רזי אמונים

מרמזי אמן בפרשה

אמן מצילה מנגעים

"זאת תהיה תורת המצרע" (יד א)

דורשי רשומות דרשו כי הקפדה על ענית אמן מצילה מנגעים וחללים, מכך ששיר של פגעים שבו גאמר: "לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלה", הנו פרוץ צ"א מתהלים - בגימטריה אמן'. בדומה לכך נתן לרמזו אף מכך שבפרשתנו פרשת הנגעים נמנו צ' פסוקים (שהגם עם הפולל בגימטריה אמן), רמז לכך שהמקפיד על אמירת תשעים אמינים ביום, פתקנת הקדמונים, נצול מן הנגעים.

יכלאות מתורתך; שיער צדק

תפלת החכם חייבת לכלל גם תוכחה

"נרפא הנחם טהור הוא וטהרו הפה" (יג יז)

בפרושו לפסוק שלפנינו הביא רש"י את דרשת חכמינו זכרונם לברכה (ספד"ה טו): "טהור הוא וטהרו הפה" - הא

[אבל] 'טמא' שטהרו הפה, לא 'טהור'.

סוד נפלא דרש מכך רבי הלל ליכטנשטיין מקולומיא: במסכת בבא בתרא (קטו א) אמרו חכמים: "כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויקשט עליו רחמים". אמנם, ככלל הוא בדינו כי "אין יסודין בלא עור" (שבת נה א), ולפיכך אף שתפלת החכם מועילה לרפוי החולה, שומה על הפה אף לעוררו לפשפש במעשיו ולשוב בתשובה שלמה כדי שלא יחזר ויחלה חלילה.

לכך רמז הפתוח שלפנינו: אף כאשר "נרפא הנחם" מכך תפלת הפה, אין "טהור הוא" - טהרה עולמית, אלא אם: "טהרו הפה" - הוסיף ועוררו לשוב בתשובה. אף אם לא עוררו הפה לכך, ונותר הוא בגדר: "טמא שטהרו הפה", אזי "לא טהור" הוא, כי מחלתו עתידה לשוב עליו בחטאו.

משכיל אל דל ח' פלג ד' פוט א

'תורת המצרע' חזרת לרשותו

"זאת תהיה תורת המצרע ביום טהרתו" (יד ט)

דוגים דברי בעל 'חובות הלבבות' (שער הפניעה ז) שהמדרב לשון הרע על זולתו, זכיותו עוברות לטובת זולתו, ועונותיו של זולתו עוברות לחובתו.

על פי זה דרש רבה של קוז'גלוב רבי אריה צבי פרומר הי"ד את הפסוק שלפנינו: "זאת תהיה תורת המצרע" אימית תשמרנה התורה והזכות של מדבר לשון הרע ברשותו, ולא תעברנה לזולתו? "ביום טהרתו" - ביום שישבו בתשובה שלמה ויחדל מלדבר על זולתו.

רבי נפתלי סופר רבה של פעטשניני דורף הוסיף ופרש על פי דברי החובות הלבבות את העבדה שבסדר אבינו מלפנינו, לאחר שאנו מבקשים "סלח ויחל לכל עונותינו... מחה ויעבר פשיענו וחסאתינו...". אנו מוסיפים ומבקשים: "מחוק ברחמיך הרבים כל שטרי חובותינו"; בתחלה אנו מבקשים מה' שיכפר לנו על עונותינו הפריטיים, ולאחר מכן, אנו מוסיפים ומבקשים שיכפר לנו אף על "שטרי חובותינו" - אותם חטאים שגורמנו לחובתנו משום שדברנו לשון הרע על זולתנו.

ראש ישיבת פורת יוסף רבי יהודה צדקה, פרש בכך את נסח תפלת המסים מסכת: "שתהא תורתך אמונתנו בעולם זה ותהא עמנו לעולם הבא" - מפני מה עלינו לבקש שתהיה התורה עמנו לעולם הבא, וכי יש ספק בדבר? אלא, מתפללים אנו שלא נפשל חלילה בעוון לשון הרע, וכך לא נתגל מעמנו זגות למוד מסכת זו לעולם.

ארץ צבי; מטה נפתלי ח"ב דרוש ב; אצרות האגדה

לשון הרע סוגר - אמן פותחת

המדבר לשון הרע - שיערי שמים נסגרים בפני תפלתו, וכך תרגם אוניקלוס: 'מצרע' - 'סגירא' (זהר מצרע נגא: מדרש יהונתן מצרע).

העונה אמן - שיערי שמים נפתחים בפני תפלתו, כפתוח (ישעיה נב ב): 'פתחו שיערים ויבא גוי צדיק שמר אמינים' (זהר"ק וילך רפח ב).

קריאת שמע - פרשת והיה אם שמע (ד)

עבודה שבלב זו תפלה

בגמרא (תעניי ב א) דרשו על לשון הפתוח (דברים יא י): "ולעבדו בכל לבבכם" - "איזו היא עבודה שהיא בלב? הרי אומר זו תפלה". תלי תלים של אמרות והלכות התניסו על דברי הגמרא הללו, ובעקבות עמדם המפורשים על שני חידושים העולים מהם:

א. מעשה התפלה נקרא 'עבודה'. ב. עבודה זו נקראת 'עבודה שבלב' אף שהיא נעשית בפה.

להלן נביא מקצת מדבריהם בענין זה:

דיני תפלה פדניו 'עבודה'

הטור (א"ח נח) פרט כי התפלה נקראת 'עבודה' כיון שהיא שקולה גמינו בעבודת הקרבנות, ומתוך דמיון זה הסיק כמה מהלכות תפלה, שקיומן הוא ערבה לקבלת התפלה לראו, וזה לשונו:

"ולכך צריך לזהר שתהא דגמת הקרבן בכונה, ולא יערב בה מחשבה אחרת כמו מחשבה שפוסלת בקדושים. ומעמד דומיא דעבודה... והשוואת הרגלים ככהנים בשעת העבודה, וקביעות מקום כמו הקרבנות... וראוי הוא שיהיו לו מלבושים נאים מיוחדים לתפלה כגון בגדי כהנה... ואחר שיעשה דגמת הקרבן, עולה לריח ניחוח למקום שהקרבן עולה, והמלאך עושה אותו כתר לקונו".

לקח נפלא מדברי הטור למד הגאון רבי שקישון פינקוס זצ"ל:

בבוא האדם להתפלל, יחשב בלבו כי כמוהו ככהן המשרת בעבודה ומעלה איברים ויפזרים לריח ניחוח לפני ה': לכהנים המשרתים במקדש היו הלכות כה רבות שחשבו כל אחת מהן מעבב את העבודה. כמו כן ידוע עד כמה החשיבו הפהנים את העבודה, עד שהחליקו את ימות השנה למשמרות של כהנים שכל משמרו היה משרת שבוע אחד בשנה. ואף בין אנשי המשרה, כה גדולה היתה התשוקה לעמד לשירת, עד שהגיעו לידי סכנה, ומשום כך תקנו 'פסי' מיוחד שבוה' נערך מדי בקר, ורק מי שעלה בגולה היה זוכה לעבד באותו היום.

והנה אנו זוכים שלוש פעמים בכל יום לעמד לפני ה' בעבודת התפלה. כמה עלינו לשמח בכך - מחד, ומאידך כמה עלינו להזהר בעבודה זו לעשותה פקאות (תפארת שמשוף צו).

עבודה שבלב ענינה תלוי בכונה הלב

משמעות נוספת ומרכזית לכינוי 'עבודת הלב' כתב רבנו המאירי (חבור התשובה, משיב נפש ב יב): "מקבלת התפלה תלוייה בכונה... וזאת היא הסבה להיות התפלה נקראת 'עבודה שבלב'... להיות ענינה תלוי בכונה הלב".

בספר 'ישר דברי אמת' (אות מא) הביא בשם סדור 'שערי שמים': "נקראת התפלה עבודה, כי זה עבודה גדולה לכבש המחשבה הטורדנה בעסקי העולם ולהביאה לשעבוד הפונה לבן בתפלתו פראוי, ובדאי צריך כח גדול לזה".

בכך באר רבנו חיים מוולוז'ין (נפש חיים) את הטעם שנקטה התורה כאן לשון 'בכל לבבכם', כלומר: שיתמלא הלב כלו רק בכונת התפלה, שאם חושב מחשבה אחרת תוך התפלה, הרי אין זה בכל לבו, כי לבו חלוק בין המחשבות.

לשוב בתשובה קדם התפלה

יש לדעת כי אכן קשה מאד להתפלל בכונה, ולב יודע מרת נפשו כי עם תחלת התפלה מתחילות לצוץ בראש האדם מחשבות זרות של הגל וריק... והוא פלא, כי הלא תשקות כל יהודי היא להתפלל בכונה, וכיצד יתכן שדווקא בשעה שרוצה להתקשר לבורא מתקבצים אליו גלים של מחשבות זרות כדי לבלבלו?

בספרים הקדושים מבאר שהמחשבות הרוות נובעות כתוצאה מעברות שעשה האדם, שעל ידן נבראו מלאכי חבלה וקולפות הבאים להפריעו מלהתקשר לאלוקיו. לפיכך כתבו עצה נפלאה לכך: לחזר בתשובה לפני התפלה, שהחזרה בתשובה מחלישה את כח הקולפות. וכך רמז על כך הנביא באומריו (איכה ג טו-טז): "נחפשה לזכינו ונחקה ונשובה עד ה'", ואחר כך: "נשא לבבנו אל פנים אל א-ל בשמים", שאם לא כן: "ספוקה בענין לך מעבור תפלה" - הקולפות יוצרות קמיון ענו המעבב את התפלות מלעלות מעלה. ולכך אָמרו במשנה (ברכות ל א) על החסידים הראשונים שהיו שוהים שעה אחת קדם התפלה בדבקות ואחר כך מתפללים, כדי שיגנסו לתפלה מתוך דבקות בה, וכך לא התערבנה מחשבות זרות בתפלתם.

אכן, זאת נחמתנו בענינו, כי עצם המחשבות הרוות הבאות עלינו בשעת התפלה, מוכיחות על דא כמה חשובו לתפלתנו לפני ה', ולא לחנם תקנו לנו חכמים בקשות רבות קדם התפלה, אלא כדי שאמירתן תסייע לנו לדבק בבורא קדם התפלה, ומתוך כך תקבל תפלתנו נשמה וחיות שתאפשרנה לה לעלות למרום ולפעל ישועות בעבורנו (תשובות והנהגות ח"ד סי' כז).

'אמן' בלא כונה כגוף בלא נשמה

כאן המקום להביא את דברי הקדמונים בנוגע לעגית 'אמן'. הנה ידוע כי עגית 'אמן' היא הפתח לקבלת התפלה, ואכן היא משמשת דגמה מוחשית לחשיבות הפונה בתפלה: תבת 'אמן' כשילעצמה אין לה משמעות, והיא תלויה בכונה לב האדם, כמו שהאריכו הפוסקים, כי בכל ברכה יש לבן ב'אמן' פני ענינה. וכך ידועים הם דברי המאירי (עיר סו ב) כי לכך אמרו חכמים (שם): "גדול העונה יותר מן המברך", לפי שדברך כלל העונה 'אמן' מכוון בעגיתו יותר משה שמכוון המברך באמירת הברכה.

התפלה שהחזירה את הגנב בתשובה

רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי".

רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי".

רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי".

רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי".

רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי".

רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי".

רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי".

רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי".

רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי".

רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי".

רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי".

רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי".

רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי".

רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי". רבי משה בגרון נחר, אף האיש נחר והשיב בלעג: "הטבעות היו שלך, כעת הן שלי".